

„Świat w języku” – o *Wojnie polsko-ruskiej pod flagą białą-czerwoną* Doroty Małowskiej

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Audiobook](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Dorota Małowska, *Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną*, Warszawa 2002, s. 169–174.
- Źródło: Włodzimierz Moch, *Język dresiarzy w powieści Doroty Małowskiej „Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną”*, „Linguistica Bidgostiana” 2004, s. 106.
- Źródło: Agnieszka Wójtowicz-Zajac, *Świat w języku. O prozie Doroty Małowskiej*, Katowice 2016, s. 306–307.
- Źródło: Dorota Małowska, *Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną [fragmenty]*, Warszawa 2003, s. 6–132.
- Źródło: Henryk Czubala, *Zakazane dzielnice: o twórczości Doroty Małowskiej*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria” 2012, t. 12, s. 205.
- Źródło: Krzysztof Uniłowski, *Zaangażowani i ponowocześni*, [w:] tegoż, *Kup pan książkę*, Katowice 2008, s. 26.
- Źródło: Zofia Mitosek, *Opracowanie do rzeczywistości*, [w:] tejże, *Poznanie (w) powieści. Od Balzaka do Małowskiej*, Kraków 2003, s. 334.

„Świat w języku” – o *Wojnie polsko-ruskiej pod flagą białą-czerwoną* Doroty Masłowskiej

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Debiutancka powieść Doroty Masłowskiej wzbudziła konsternację i zachwyt, stała się literacką sensacją, a jej autorkę okrzyknięto literackim odkryciem. Krytycy i czytelnicy docenili oryginalne poczucie humoru, dar obserwacji, wyczulenie na banał i kicz. Jednak prawdziwie rewolucyjny był język tej książki, zarówno sposób prowadzenia narracji, jak i szokująca metaforyka i slangowe słownictwo. Brawurowy, odważny styl powieści został zaczerpnięty z języka osiedlowej subkultury, ale stanowił jego twórcze przetworzenie.

Twoje cele

- Rozpoznasz stylizacje w powieści *Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną*.
- Przeanalizujesz język utworu.
- Wskażesz temat powieści Doroty Masłowskiej.

Przeczytaj

Wojna polsko-ruska to pierwsza powieść Doroty Masłowskiej, wydana w 2002 roku. O dojrzałości literackiej autorki może świadczyć fakt, że była finalistką Olimpiady Literatury i Języka Polskiego. Jej debiut odbił się szerokim echem nie tylko w środowisku literackim, ale także w show-biznesie. Dzięki temu Masłowska przeniknęła do świadomości masowej i została włączona w popkulturę. Jak pisze Henryk Czubala:

((Henryk Czubala

Zakazane dzelnice: o twórczości Doroty Masłowskiej

Budzące kontrowersje książki Doroty Masłowskiej pozostają najbardziej interesującymi zjawiskami literatury lat ostatnich nie dlatego, że skandalizują i bulwersują. Dorota Masłowska odniosła sukces, chociaż wokół niej samej i jej książek narosło wiele nieporozumień, które wynikają z zastosowania nieadekwatnego do jej sytuacji celebryckiego – jakże charakterystycznego dla **kultury masowej** – kodu odczytywania jej literackich i **paraliterackich** wyborów.

Źródło: Henryk Czubala, *Zakazane dzelnice: o twórczości Doroty Masłowskiej*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria” 2012, t. 12, s. 205.

Kontrowersje wzbudzili zarówno bohaterowie *Wojny-polsko ruskiej...*, język, którym została napisana powieść, jak i sam wykreowany przez nią świat. Dorota Masłowska ma wyczulony zmysł obserwacji i analizy otaczającej ją rzeczywistości. Potrafi oddać stereotypy, **stypizowane postaci**, charakteryzując je przez ich język:

((Krzysztof Uniłowski

Zaangażowani i ponowocześni

[...] **slang** młodzieżowy nie funkcjonuje tu na zasadzie przytoczenia, cytatu z rzeczywistości. Autorka potraktowała go jako narzędzie kreacji. Opisywała świat, jaki

Slang jako nowy, zaskakujący materiał prozatorski.
Źródło: domena publiczna.

wyłonił się z tego języka. Rzeczywistość utworu nie jest bowiem przedstawieniem czegoś uprzedniego, lecz symulacją, lingwistyczną (w żadnym razie narkotyczną) projekcją.

Źródło: Krzysztof Uniłowski, *Zaangażowani i ponowocześni*, [w:] tegoż, *Kup pan książkę*, Katowice 2008, s. 26.

((Zofia Mitosek

Opracowanie do rzeczywistości

Tekst *Wojny polsko-ruskiej* mówi zapożyczonymi językami o zapożyczonych językach, a mimo to sprawia wrażenie, że mówi o rzeczywistości, że odtwarza w sposób głęboko realistyczny mentalność i zachowania polskiego „dresiarza” z czasów określanych jako „kapitalizm, reklama, spółka akcyjna”.

Źródło: Zofia Mitosek, *Opracowanie do rzeczywistości*, [w:] tejże, *Poznanie (w) powieści. Od Balzaka do Masłowskiej*, Kraków 2003, s. 334.

Język ten jedynie „sprawia wrażenie, że mówi o rzeczywistości”. Zarówno w przypadku prozy, jak i dramaturgii Doroty Masłowskiej nie sposób mówić o **mimetyzmie**. Mówienie o rzeczywistości ma tu charakter globalny – ukazuje procesy, środowiska i **popkulturę** jako taką.

O autorce

Dorota Masłowska urodziła się w 1983 roku w Wejherowie, gdzie dorastała i uczęszczała do liceum. Podczas przygotowań do egzaminu maturalnego pisała powieść *Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną*, która ukazała się w druku w 2002 roku. Po maturze rozpoczęła najpierw studia psychologiczne, następnie – kulturoznawcze.

W 2005 roku ukazała się powieść Masłowskiej *Paw królowej*, pierwszą polską powieść napisaną językiem hip-hopu. W 2006 roku wydała swój pierwszy dramat *Dwoje biednych Rumunów mówiących po polsku*, który przeszedł bez echa. Dopiero kolejny *Między nami dobrze jest* odniósł sukces. Poza granicami Polski znana jest głównie właśnie jako dramatopisarka. W 2014

Dorota Masłowska

Źródło: Marcin Szczypiński, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 4.0.

roku Masłowska wydała płytę jako Mister D. Utwory *Hajs i Chleb* stały się internetowymi [viralami](#).

Dorota Masłowska <i>Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną</i>
[fragmenty]
Fragment I.
Fragment II.
Fragment III.
Fragment IV.
Fragment V.
Fragment VI.
Fragment VII.
Fragment VIII.
Fragment IX.
Fragment X.
Fragment XI.
Fragment XII.

Słownik

kultura masowa, kultura popularna, przemysł kulturalny

dominujący typ kultury nowoczesnej odpowiadający modelowi społeczeństwa masowego, w którym korzysta się powszechnie ze środków masowego przekazu.

Stanowi efekt demokratyzacji kultury oraz rozwoju technologii, zwłaszcza w dziedzinie komunikowania; głównym atrybutem kultury masowej jest jej zasięg, zgodnie z nazwą obejmujący ponadlokalne, ponadnarodowe, a nawet globalne grupy uczestników.

mimetyzm

(gr. *mimesis* – imitacja) – naśladowanie rzeczywistości w sztuce i literaturze

pastisz

(wł. *pasticcio* – pasztet) odmiana stylizacji; utwór, który powstał w wyniku świadomego podrabiania stylu autora, dzieła lub szkoły literackiej; polega na szczególnym

wyeksponowaniu cech typowych dla naśladowanego stylu; może służyć ośmieszeniu lub skrytykowaniu danego sposobu pisania

paraliteracki

zbliżony do literatury, ale niebędący literaturą w dosłownym znaczeniu

popkultura

(ang.) kultura przeznaczona dla masowego odbiorcy

slang

(ang.) – potoczna odmiana języka używana przez jakąś grupę zawodową lub środowiskową

stypizowane postacie

postacie pretekstowe będące typem, modelem pozbawione cech indywidualnych

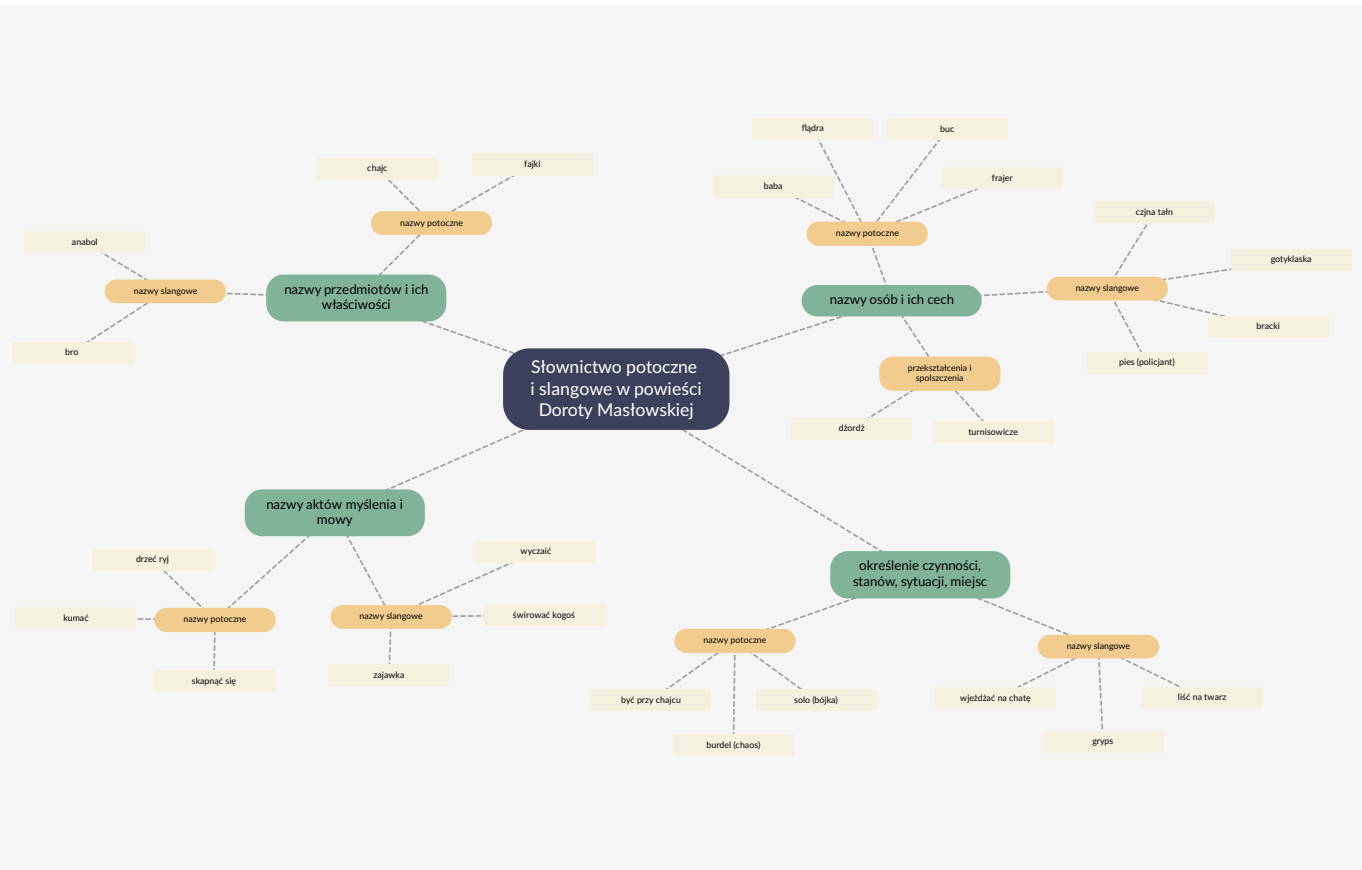
viral

(ang. – wirusowy) – chwytliwa treść bardzo szybko rozprzestrzeniająca się w internecie i w krótkim czasie zyskująca dużą popularność; przekazywana zazwyczaj za pomocą krótkiego filmu, fotografii, sloganu, postu

Mapa myśli

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą myśli. Następnie na podstawie poznanych fragmentów powieści dopisz przykład dla każdej grupy leksykalnej (słownictwa).

Polecenie 2

Napisz tekst liczący co najmniej 250 słów, w którym wyjaśnisz, w jaki sposób język powieści Doroty Masłowskiej buduje świat przedstawiony.

Ćwiczenie 1

Przeczytaj poniższy cytat. Następnie wskaż formy, które wskazują na stylizację. Wyjaśnij ich funkcję w powieści.

((Dorota Maślowska

Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną

Za mną zaraz wchodzi ten suk i mówi: te zeznania, Maślowska, to masz potem zanieść razem z kawą i ciastkiem do komendanta, tak on mówi, i sama też masz do niego przyjść na dłuższą chwilę na poważną gawędę, on tak mówi. Na to Maślowska mówi głośno: tak, panie sierżancie, a równocześnie stereo coś mruczy do siebie, jakieś wulgaryzmy, coś o ZHP. Jak to słucham co ona mówi, kiedy tak gapi się w te klawisze i celuje w jeden po drugim jednym palcem, a drugi ogryza paznokiec, to od razu zdaje mi się, iż to ja tu powinienem prędzej siedzieć za tą maszyną i spisywać jej historię choroby. Umysłowej zresztą.

Nazwisko – ona mówi. No to ja nic. Robakowski – mówię. Imię? Andrzej, bardzo mi miło dodaję a ty?

Ja Dorota – mówi ona i na mnie dziwnie patrzy, że aż dostaję halun na bańkę, iż ona wszystko jak gdyby o mnie wie.

[...]

A ona również wygląda na tym wystraszoną. Weź mi daj spokój, Silny - mówi zniesmaczona, poczym zaraz się poprawia – to znaczy Andrzej. Lecz ja już wszystko słyszałem, co powiedziała, powiedziała „Silny”, co pogłębia moją paranoję. Gdyż jeśli to są jakieś utajone tortury, mające wydobyć ze mnie skryte proruskie kompleksy Edypa, to ja się poddaję i ona, jak chce, może z góry wszędzie wpisać: tak, tak, tak, byleby tylko już mnie zostawiła, możesz już iść, Robakowski, ja tu wszystko za ciebie wpiszę sama, jak mi pasuje, ale za to ty jesteś zwolniony, koniec z wkręcaniem ci tego chorego filmu i drożdżówka na drogę.

Audiobook

Polecenie 1

Na podstawie tekstu Włodzimierza Mocha wyjaśnij, dlaczego język bohaterów powieści Doroty Masłowskiej jest pełen wulgaryzmów i przekleństw.

Polecenie 2

Po wysłuchaniu audiobooka wyjaśnij, w jaki sposób język powieści odzwierciedla emocjonalność postaci.

Ćwiczenie 1

Wynotuj z fragmentów powieści Doroty Masłowskiej dziesięć **innowacji frazeologicznych**. Wskaż frazeologizmy będące podstawą innowacji, następnie wyjaśnij, jaką funkcję pełnią te innowacje w powieści.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PXiOHru7j>

Włodzimierz Moch, *Język dresiarzy w powieści Doroty Masłowskiej „Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną”*

Wulgaryzmy i przekleństwa

Silny i jego koledzy oraz niektóre postaci żeńskie pochodzą i obracają się w obszarze społecznym, w którym zmagają się bezustannie z takimi problemami, jak bezrobocie, narkomania, przestępczość, ale także ze swoją niemocą lub nieumiejętnością ciągłego mierzenia się z problemami codziennego życia, konsumpcyjnym do niego podejściem, zanikiem wrażliwości społecznej i wyższej uczuciowości. Stąd w ich mowie wiele wulgaryzmów i brutalizmów. (...)

Silny i jego znajomi prowadzą pasożytniczy tryb życia i czasem działają nielegalnie (rozprowadzanie narkotyków), ale starają się unikać kontaktów z policją i w zasadzie nie są przestępcami. Może dlatego słownictwo typowe dla środowisk przestępczych jest reprezentowane w powieści przez nieliczne formy: (...) *skitrać* 'schować', *skirrany* 'schowany', *skitrание* 'schowanie' (używane też przez *kiboli*), wreszcie neologizm *zawiasy* 'zawieszenie kary więzienia'.

[...]

Modyfikacje słotwórcze

– Zastępowanie jednych sufiksów innymi:

a) zastąpienie sufiksem *-acj(a)* sufiksu *-owani(e)*, np.: *aferacja* 'zaaferowanie' (...), *marnacja* 'marnowanie';

b) zastąpienie sufiksem *-izm* sufiksu *-iczność*: *spontanizm* 'spontaniczność, swoboda' (w slangu młodzieżowym funkcjonuje także forma *spontan*, możliwe, że to do niej dodano sufiks *-izm*).

– Skracanie [...]:

a) przez redukcję sufiksu *-acj(a)* do postaci z końcówką *-a*, np.: *despera* 'desperacja, rozpacz', *konspira* 'konspiracja', *konsterna* 'konsternacja' (...);

b) przez redukcję sufiksu *-ówka* do postaci z końcówką *-a* w wyrazie *krótkofala* 'krótkofalówka';

c) przez redukcję sufiksu *-encj(a)* do postaci z końcówką *-a* w wyrazie *konsekwa* 'konsekwencja';

d) przez redukcję sufiksu *-stw(o)* w wyrazie *samobój* 'samobójstwo'.

– Tworzenie nowych wyrazów przez dodawanie sufiksów:

a) prefiksu *a-*: do wyrazu *empatia* dodano prefiks *a-*, co przyniosło powstanie antonimu *aempatia* 'brak empatii';

b) prefiksu *para-*: dodawanie cząstki *para-* tworzy wyrazy o charakterze książkowym, takie jak (...) *paraprzyrodzony* 'nie w pełni własny';

c) afiksu *-ość* (do przymiotnika *psychiczny*): *psychiczność* 'psychika'.

W slangu młodzieżowym funkcjonuje wiele nacechowanych form skróconych, pojawiających się także w warstwie narracyjnej i w dialogach powieści (...), jak *suk*, *zwyrol*, *zbok*, *perwers*, narrator posługuje się też znanymi z mowy potocznej uniwerbizmami, jak *psychiczny* 'chory psychicznie', *umysłowy* 'chory umysłowo'.

Modyfikacje związków frazeologicznych i wyrażeń potocznych

Masłowska dokonuje dość licznych innowacji frazeologiczno-stylistycznych. Większość z nich polega na zastąpieniu stałych składników frazeologizmów nowymi elementami o podobnym znaczeniu (dzięki czemu ich wyrazistość znaczeniowa pozostaje zachowana) lub jedynie na aluzyjnym odniesieniu się do tych dobrze znanych konstrukcji. Na przykład zamiast zwrotu *brać dupę w troki* mamy *brać torebkę w troki*, odnoszący się do dziewczyny opuszczającej w pośpiechu czyjeś mieszkanie z torebką u boku. Potoczne wyrażenie *wiedzieć, na czym się stoi*, czyli 'wiedzieć, w jakiej sytuacji ktoś się znajduje', tu zyskuje smutno-żartobliwą postać *chcę wiedzieć, na czym leżę*, gdyż sytuacja bohatera jest psychologicznie i życiowo trudna. (...) Zamiast *u kresu wytrzymałości* bohater znajduje się *na skraju wytrzymałości*, zamiast *z prawdziwego zdarzenia* mamy związek *z prawdziwego wydarzenia*. Zwrot *mieć rację* tu pojawia się w postaci *mieć prawdę*. Nową wersję zyskał też znany frazeologizm *miłość od pierwszego wejrzenia* – tu jako fraza *pokochała mnie od pierwszego wrażenia*. Odpowiednią motywację ma przekształcenie dokonane w dublecie znaczeniowym *sodomia, gomora* zamiast *sodoma i gomora*, gdyż bohatera, zmierzającego do ostatecznego upadku, trapią wywołane narkotykami wizje seksualnych dewiacji. W wyrażeniu *wystawiony w krzaki dla ubogich* 'oszukany, rzucony na pastwę losu' odnaleźć można skojarzenia ze związkami *kino (...) dla ubogich, wystawiony do wiatru i (uciec) w krzaki*. (...) Zakręcić się po znajomości to fraza powstała według modelu „dwa w jednym”; skontaminowano w niej dwie potoczne konstrukcje – *załatwić coś po znajomości* i *zakręcić się wokół jakiejś sprawy*. Podobnie jest z konstrukcją *to im się gra*, stanowiącą połączenie wyrażeń *to im gra, to im się podoba*. Aby poddać w wątpliwość wyjątkową jak na dresiarza dyspozycję intelektualną Silnego, autorka powieści dokonuje stylistycznego zabiegu zastępowania elementów dobrze znanych związków wyrazowych przez inne wyspecjalizowane nazwy, podane w nieprawidłowej postaci, czego przykładem niech

będzie pleonastyczna konstrukcja *czysto psychiatryczna aberracja od normy* zamiast *czysto psychiczna aberracja*, powstała w rezultacie swoistej kontaminacji wyrażenia *odstępstwo (odchylenie) od normy* zniekształconego terminu *aberracja*. Oto wybrane przykładowo inne błędy językowe (gramatyczne, frazeologiczne, tautologie), którymi autorka co jakiś czas inkrustuje wypowiedzi bohaterów: *bez krztyny kultury pozbawieni mężczyźni, bez szans na perspektywy, chcę z nią zostać przyjaciółmi, chorze wprost to wygląda, chów się, leko 'lekko', następną razą, pójść na mieszkanie, śmiać się do rozpuchu, to się do ciebie pytam (...).*

W. Moch, *Język dresiarzy w powieści Doroty Masłowskiej „Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną”*, „Linguistica Bidgostiana” 2004, s. 106-110.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PXiOHru7j>

Innowacje stylistyczne

Masłowska jest zainteresowana działaniami feministek, ale dość nieoczekiwanie staje się ich przeciwniczką, zręcznie wkładając swą krytykę w usta nie tylko Silnego, ale i niektórych żeńskich bohaterek. Ruch feministyczny zostaje prześmiewczo zdefiniowany jako *uwolnienie się kobiet spod jarzma*, a jego skutki na sposób myślenia i życia młodych kobiet określono brutalnie jako *burdel paramenta*. Natomiast całość spraw związaną z feminizmem w innym miejscu powieści nazwano nieco mniej bezceremonialnie, choć też ujemnie *prowolnościowym majdanem*.

Jej bohaterowie raczej nie wzbudzają sympatii; dziewczęta są czasem *całe od siebie 'nieswoje, niepewne siebie'*, Silny z kolei lubi *pitolić się 'mazgać się'*. Wszyscy robią coś *na totalnym wydechu 'z desperacją'* lub napotykają na *sztatle 'problemy, przeszkody'* (...). Inne zmodyfikowane formy to *nieprzezierna 'nieprzezroczysta'*, *podniesienie 'podniecenie'*, *poprosić o na jedzenie 'poprosić o pieniądze na jedzenie'* (zastosowano elipsę), *sprawdzać skrzynkę 'przeglądać skrzynkę pocztową'*, *mówić pochyłą czcionką 'mówić dużo i niezrozumiale'*, *umylać się 'potykać się'*, (...) *żółte papiery 'problemy'*.

Etykieta

Nieliczne formy grzecznościowe mają charakter slangowy i są dobrze znane młodzieży: *czastalawista 'cześć, do widzenia'* (z hiszp. *hasta la vista*), *dla was chłopaki- respekt od Silnego* – 'Silny przesyła wam wyrazy szacunku, chłopaki', (*Silny*), *my cię lubimy, szacunek na osiedlu; respekt, Silny*'szacunek dla ciebie, Silny', *narazka 'na razie, cześć'*, (...), *no to sorka 'przepraszam'* (z ang. *sorry*).

Humor

Mowa Silnego, głównego narratora powieści, jest prosta i twarda, pozbawiona stylistycznych ozdobników, które w minimalnym zakresie pojawiają się w ustach dziewczęcych bohatererek, jego kolejnych partnerek. [...] Elementy humoru pojawiają się dość nieoczekiwanie, przy czym nazwanie go „wisielczym” wydaje się na miejscu. Przedmiotem pomieszanej z pogardą i nienawiścią ironii jest policja, jeden z głównych wrogów, z którym dresiarze, prowadzący ciemne interesy, mają ciągłe utarczki: (...) *policja z uchyloną szybą niczym obwoźny handel Sądem Ostatecznym, Policja Polska Sp. z o. o., mentalne ocieractwo 'inwigilacja'*. Jednak bohaterowie potrafią też samokrytycznie spojrzeć na siebie i ujawnić swe przyzwyczajenia: *z natury jestem dobry, ale chodzący przytułek Caritas też nie jestem*, w tym narkotykowe skłonności, obwołując się prześmiewczo *drużyną imienia Matki Amfetaminy*. Ich patronem jest także *święty Amol od bólu głowy*, co nie dziwi ze względu na opłakane skutki ich skłonności do narkotyków i innych używek. (...)

Przeżycia, myśli i poglądy bohaterów są określane głównie za pomocą silnie nacechowanych negatywnie wyrażen o dużym stopniu kondensacji uczuciowej, takich jak *szczytować w bezczelności, szeroko pojęta choroba psychiczna z przerzutami, wyznanie: satanistyczny fundamentalizm antyruski, ostateczny krach systemu instalacji nerwowych* (...). Ekspresywizmów używa się nawet do opisanie zawartości damskiej torebki: *osprzętowanie bojowe, promocja piekła*, łagodniej brzmi związek *damskie farmazony 'kobiece drobiazgi'* (...).

Składnia

(...) na poziomie składni mamy do czynienia ze stosowaniem zdań wielokrotnie złożonych o dość swobodnym lub wręcz chaotycznym, często błędnym szyku wyrazów, tworzących tzw. potoki składniowe. Zabieg ten służy przybliżeniu formy wypowiedzi Silnego do stylu języka mówionego młodzieży z trudnych środowisk i jest zgodny z właściwościami składniowymi polszczyzny potocznej.

Język dresiarzy w ujęciu Doroty Masłowskiej nie różni się niczym szczególnym od mowy, którą na co dzień posługuje się młodzież w tej subkulturze. Jest tylko może bardziej dosadny, prosty, choć nie prostacki, zawiera więcej wulgaryzmów i brutalizmów, form rubaszných i grubiańskich, skrótów myślowych i językowych, ale to tylko potwierdza zgodność tej odmiany z tendencjami panującymi w języku potocznym i młodzieżowym slangu. Te cechy zapewniają leksyce powieści pewną jednorodność oraz wysoki stopień intensywności i ekspresywności, z dominacją ekspresywizmów wartościujących negatywnie. Uzasadnienie dla częstego używania określeń wulgarnych i brutalnych mieści się w autorskiej decyzji uczynienia narratorem książki przedstawiciela środowiska dresiarzy, autentyzm świata przedstawionego jest

argumentem decydującym o kształcie wypowiedzi bohaterów. Zresztą taka jest tendencja we współczesnym powieściopisarstwie; mowa potoczna w jej ekstremalnym wydaniu upowszechnia się. Dokonujący się na naszych oczach upadek tabu związanego z narkotykami powoduje, że w slangu młodzieżowym, nadającym zasadniczy kształt językowy warstwie leksykalnej tej powieści, tak istotną część zasobu stanowi słownictwo narkotykowe.

Jednak mimo świadomie kreowanego aintelektualizmu nie brakuje w wypowiedziach narratora spostrzeżeń zadziwiająco dojrzałych. Nie ulega wątpliwości, że to, co myśli i przeżywa, a następnie nadaje temu odpowiedni ekwiwalent słowny, zostało naznaczone świadomością autorki powieści, czemu zresztą ona sama nie zaprzecza. Również zawarta przez autorkę wielość odniesień popkulturowych (do świata mediów, filmu, seriali telewizyjnych, subkultur muzycznych) (...) osłabia prymitywizm ich myślenia i wypowiadania się, czyniąc ich nieprzekonującą kontestację wobec świata bardziej autentyczną. Istotnym walorem powieści Masłowskiej jest posłużenie się – po raz pierwszy w takim zakresie w naszej literaturze – młodzieżowym slangiem, ale trzeba pamiętać, że mowa młodzieży z trudnych środowisk została poddana przez autorkę dyskretną stylizację literacką i nasycona humorem. Oprócz tego autorka *Wojny...* odświeża frazeologizmy, stosuje innowacje stylistyczne, gramatyczne i składniowe oraz tworzy potoczne metafory. Czyżby te wszystkie zabiegi miały służyć nobilitacji tej odmiany polszczyzny?

W. Moch, *Język dresiarzy w powieści Doroty Masłowskiej „Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną”*, „Linguistica Bidgostiana” 2004, s. 110-114.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 2

Połącz bohaterki powieści Doroty Masłowskiej z odpowiadającymi im charakterystykami.

Andżelika

dobrze ułożona, cnotliwa, absolwentka kursu dla sekretarek z językiem niemieckim

Ala

stereotypowa dziewczyna dresiarza, ładna, mało inteligentna, rozwiązała

narrator Magda

gotka, feministka, ateistka, satanistka

Zapoznaj się z fragmentem tekstu krytycznoliterackiego dotyczącego dyskursów, z których czerpała Dorota Masłowska w swojej powieści. Następnie w tabeli dopasuj do każdego z cytatów rodzaj odpowiadającego mu typu dyskursu.

((Agnieszka Wójtowicz-Zajac

Świat w języku. O prozie Doroty Masłowskiej

Co składa się na **lingwistyczną** projekcję? Bohaterowie utworu mówią językiem utkanym z przeróżnych **konwencji** i **gatunków mowy**, „od siebie” dodając zniekształcenia gramatyczne. Dominika Cieśla-Szymańska odnajduje w nim elementy pochodzące z disco polo, ze stylu młodzieżowego, z poetyki reklamy, żargonu biznesowego, języka ideologii prawicowo-nacjonalistycznej, z dyskursu **antyglobalistycznego** i feministycznego, ze stylu medialnego, a także resztki nowomowy. (...)

W poglądach Andżeli miesza się dyskurs ekologiczno-wegetariański, feministyczny i *gender*, ateistyczny i satanistyczny oraz apokaliptyczno-katastroficzny. Do tego dochodzą naiwne marzenia rodem z gazetek dla dziewcząt, typu „Bravo Girl”, o wielkiej, romantycznej miłości. (...)

Z kolei Ala, poznana na festynie studentka ekonomii i słuchaczka kursu dla sekretarek z językiem niemieckim, mówi gatunkami telewizyjnymi, wykorzystując język programów przyrodniczych dla dzieci (...) także teleturnieju i reklamy.

Źródło: Agnieszka Wójtowicz-Zajac, *Świat w języku. O prozie Doroty Masłowskiej*, Katowice 2016, s. 306–307.

Cytat	Dyskurs
1. „Na przykład pomyśl, że ja nie jem mięsa. Mięso produkt zbrodni. Cukier robiony z kości zwierzęcych, więc cukru nie jem również”.	

Cytat	Dyskurs
2. „nie wiem, czy wiesz, ale nie wierzę w Boga. Boga nie ma, bo skazał swe dzieci na cierpienie i śmierć. [...] Jest tylko szatan. [...] Czarna Biblia, musisz tę lekturę przeczytać, przeanalizować, gdyż to najlepsza moja lektura przez całe liceum ekonomiczne, najlepsza moja szkoła poglądów”.	
3. „Nie chcę być również ani z kobietą, ani z żadnym mężczyzną. Bo nie ma właściwie różnicy, i z tym, i z tym (...) jeden wielki problem. Nie ma płci, nie ma podziału na kobiety i mężczyzn. Nie ma płci ani przeciwnej, ani innej”.	
4. „Najpierw byli skurwiali politycy, co nic ją (sic!) nie obchodzą, zabójcy niemowląt, krwiopijcy. A jednak następnie znowu wjechała na tą (sic!) płć, co niby płci nie ma, nie ma narządów, nie ma kobiet, nie ma mężczyzn, są skurwiali politycy. [...] Degradanci środowiska naturalnego, mordercy niczemu niewinnych zwierząt, którym ona mówi nie. Potem znowuż na tapecie Szatan i jego świta, świat pochłonięty czynieniem zła i rychły jego koniec, apokaliptyczny jeździec na mięsożernym koniu. Piękno przyrody naturalnej. Parki krajobrazowe, wycieczki rowerem, spacer y górskie i nadmorskie, złota odznaka turystyczna, listy i pocztówki od przyjaciół z całej Polski”.	
5. „[...] hodu ję papużki faliste. Ten inteligentny i towarzyski ptak pochodzi z Australii i żyje tam w dużych stadach, w Polsce papużka falista jest najpopularniejszą papugą pokojową. Jest niewielka, nieuciążliwa w hodowli, a samca z łatwością możesz nauczyć naśladowania różnych dźwięków, [...]”.	
6. „[...] kamera start, dzień dobry państwu, witam bardzo, moje imię Alicja Burczyk i teraz właśnie wymienię dla państwa wszystkie produkty po promocyjnych cenach, jakie możemy kupić, by prowadzić nasze gospodarstwo domowe oszczędniej i funkcjonalniej”.	

dyskurs katastroficzno-apokaliptyczny

dyskurs genderowy

dyskurs wegetariański

dyskurs filmów przyrodniczych

dyskurs teleturniejów

dyskurs satanistyczny

Ćwiczenie 4

Na podstawie poznanych fragmentów powieści napisz, czym charakteryzuje się składnia języka powieści Doroty Masłowskiej.

Ćwiczenie 5

Określ temat powieści *Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną*. Swoją odpowiedź uzasadnij.

Słownik

antyglobalizm

ruch sprzeciwiający się globalizacji czyli procesom prowadzącym do coraz większej współpracy i integracji państw, społeczności, gospodarek czy kultur; tworzenia się „jednego świata”

błąd językowy

środek językowy niemieszczący się ani w normie wzorcowej, ani w normie użytkowej, naruszający ustalone przez znawców reguły poprawnej polszczyzny, przykładowo: błąd gramatyczny wynika np. z doboru niepoprawnej formy fleksyjnej (np. zamiast sześć kafelków, niepoprawne: sześć kafelek); błąd frazeologiczny, czyli niepoprawne powielenie frazeologizmu (np. zamiast: po lini najmniejszego oporu, niepoprawne: po najmniejszej linii oporu)

dyskurs

(łac. *discursus* – rozmowa, rozprawa, rozumowanie) – w ujęciu szerszym: proces dowolnej interakcji między ludźmi, w ujęciu ściślejszym: dyskurs werbalny, czyli proces tworzenia tekstu mówionego lub pisanego

ekspresywizm

(łac. *expressio* – wytłoczenie, wyrażenie) – wyraz lub wyrażenie nacechowane emocjonalnie
gatunek mowy

wzorce wypowiedzi, które charakteryzują się względną stałością i utrwaleniem w świadomości użytkowników ich tematu, kompozycji oraz stylu wypowiedzi
innowacja frazeologiczna

ingerencja świadoma lub nieświadoma w budowę i znaczenie związku frazeologicznego
kolokwializacja

(łac. *colloquium* – rozmowa) – operowanie elementami stylu potocznego, zbliżające język utworu do języka codziennego
konwencja

(łac. *conventio* – układ, zgoda) – zespół przyjętych norm postępowania, myślenia itp.; umowność, maniera cechująca utwór artystyczny lub twórczość
leksyka

(gr. *léksis* – wyraz) – ogół wyrazów danego języka
nowomowa

nazwa języka propagandy totalitarnej. Językoznawcy nazywają tak oficjalny język polityki i mediów okresu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, czyli PRL-u (1945–1989)
nobilitacja

(łac. *nobilis* – szlachetny) – nadanie komuś lub czemuś ważnej pozycji w jakiejś hierarchii
pleonazm

(gr. *pleonasmós* – nadmiar, nadwyżka) – wyrażenie nadmiarowe, czyli takie, którego jedna część powtarza treść wyrażoną też w innej części, np. spadać w dół (spadać z definicji oznacza ‘przemieszczać się bezwładnie w dół’); wrócić ponownie (wrócić z definicji oznacza ‘znaleźć się w jakimś miejscu ponownie’)
potok składniowy

tendencja do formułowania wypowiedzi w sposób luźny, nieuporządkowany lub nadmiarowy
prefiks

(łac. *praefixus* – przymocowany z przodu) – przedrostek słowotwórczy, część wyrazu znajdująca się przed rdzeniem
sufiks

(łac. *suffixus* – przypięty) – przyrostek słowotwórczy, część wyrazu znajdująca się za jego rdzeniem

tautologia

(gr. *to samo słowo*) – błąd leksykalny, polegający na użyciu połączenia wyrazów, które są nośnikami tych samych treści, co powoduje wyrażenie tej samej myśli dwa lub więcej razy

uniwerbizm

(łac. *una, unum, unus* – jeden + *verbum, verbi* – słowo) – wyraz zastępujący wielowyrzową nazwę o tym samym znaczeniu, np. podstawówka zamiast: szkoła podstawowa

Dla nauczyciela

Autor: Maria Gniłka-Somerlik

Przedmiot: Język polski

Temat: „Świat w języku” – o *Wojnie polsko-ruskiej pod flagą białą-czerwoną* Doroty Masłowskiej

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi,

egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

7) odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej, stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiczu.

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

1) rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji, rozumie ich znaczenie w tekście;

2) rozróżnia style funkcjonalne polszczyzny oraz rozumie zasady ich stosowania;

3) rozpoznaje i ocenia modę językową we współczesnym języku;

6) rozpoznaje rodzaje stylizacji (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja, stylizacja środowiskowa, biblijna, mitologiczna itp.) oraz określa ich funkcje w tekście;

7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

6) odróżnia zamierzoną innowację językową od błędu językowego; określa funkcje innowacji językowej w tekście;

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 4) rozumie, co to jest tabu językowe; rozpoznaje jego obecność w wypowiedziach;
- 6) rozpoznaje i charakteryzuje styl indywidualny (dzieła literackiego, autora) oraz styl typowy (gatunku literackiego, prądu literackiego, epoki) i wykorzystuje tę wiedzę w interpretacji utworu literackiego;

Lektura uzupełniająca

- 17) wybrana powieść polska i obca z XX lub XXI wieku;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przedstawia kontekst wydawniczy powieści *Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną*;
- wskazuje przykłady słownictwa slangowego i potocznego w powieści Doroty Masłowskiej;
- analizuje funkcjonalność stylizacji zastosowanych w powieści;
- wyjaśnia, w jaki sposób język powieści buduje świat przedstawiony.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;

- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca

Nauczyciel w fazie wprowadzającej nawiązuje z uczniami rozmowę o materiale językowym literatury. Pyta: Czy język ulicy, slang młodzieżowy może być używany w wartościowej prozie? Jeśli tak, jakim celom służy taki zabieg? Po wymianie refleksji uczniowskich na ten temat, nauczyciel informuje, że na lekcji będzie omawiana powieść Doroty Masłowskiej *Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną*, której publikacja wzbudziła wiele kontrowersji, właśnie ze względu na językową stylizację. Następnie nauczyciel prezentuje „Wprowadzenie” do lekcji, jej cele i zapisuje temat.

Faza realizacyjna

Uczniowie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj”, przede wszystkim z kontekstem wydawniczym powieści Doroty Masłowskiej. Fragmenty utworu z sekcji „Przeczytaj” posłużą do pracy z multimedium.

Praca z multimedium.

Uczniowie zapoznają się z audiobookiem przedstawiającym obszary językowe, w których Dorota Masłowska dokonała stylizacji. Uczniowie wykonują polecenia i ćwiczenia przyporządkowane do tego multimedium (wybrane mogą posłużyć jako praca domowa). Następnie wyjaśniają, w jaki sposób świat przedstawiony powieści został wykreowany przez język postaci. W tym celu zapoznają się z multimedium „Mapa myśli” i wykonują polecenia poświęcone słownictwu (leksyce) nazywającemu i wartościującemu rzeczywistość powieściową.

Faza podsumowująca

W fazie podsumowującej nauczyciel przypomina, że powieść została opublikowana w 2002 roku, więc dwadzieścia lat temu (niniejszy materiał edukacyjny powstał w 2022 roku). W związku z tym nauczyciel pyta uczniów, które z tych słów, wyrażeń i innych form językowych przetrwały w języku młodzieżowym, a które już w nim nie występują. Jakie mogą być tego przyczyny? Tutaj można zasugerować, że język internetu i technologii mógł ulec znacznej zmianie.

Materiały dodatkowe:

- Ekranizacja powieści: *Wojna polsko-ruska*, reż. Xawery Żuławski, 2009.
- Wróblewski Łukasz, *Dorota Masłowska. Opowieść o wstręcie*, Kraków 2016.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Mapa myśli” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.